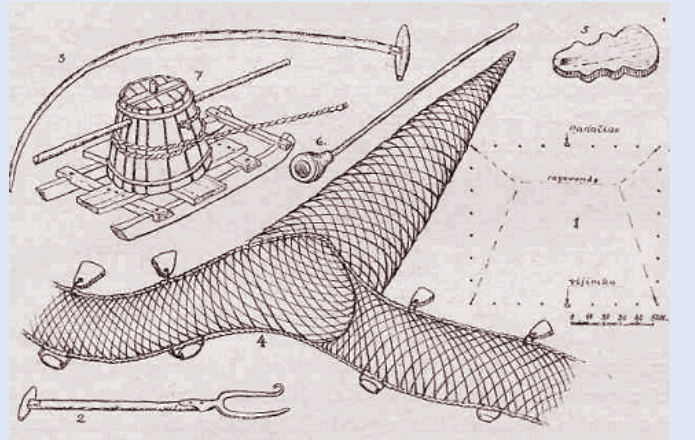

ŽVEJYBA PADUBYSIO VALSČIUJE ŽIEMĄ

ADOMAS VITAUSKAS

V lentelė: 1. Žvejojimo planas. 2. Šakė tinklui sugreipti. 3. Kobinys tinklui pakrapštyti. 4. Matinys. 5. Skripka. 6. Boltka. 7. Kubiliukas.

Žiemą žvejojama trimis būdais: pritrenkiant žuvį, alvinka ir tinklu. Paprasčiausias yra pirmasis būdas. Kai jau pakankamai užšąla ežeras, žuvautojas vaikšto ledu ir dairosi per ledą, kada pamatys žuvį. Kai pamato, trenkia į tą vietą per ledą medine kūle ir pritrenkia žuvį, kuri pritrenkta (priglušinta) persiverčia šonais. Tai pastebėjus, skubiai faikena virš žuvies iškertama eketė ir žuvis ištraukiama. Kūlė yra paprasta: kaladės šone išgręžiama skylė ir įkalamas eglinis apvalus kotas. Faikena yra plieninė, vienu šonu smailėjanti iki kito su panašiais į siaurą kaltą ašmenimis. Kitame gale medinė rankena su buožele gale, kur pergręžta skersai ir įverta virvelė bei surišta kilpa. Ji apsikama aplink ranką. To reikia tam, kad nepamestum faikenos (tai dažnai atsitinka, kai staiga ledas perkertamas kiaurai, tada faikena dažnai išlekia iš rankų ir paneria į dugną). Tie, kas neturi faikenos, eketę prasikerta kirviu, ypač seniau ir kai žuvauja netikri žvejai, neturintys patogesnių žvejybos įrankių.

Antrasis būdas – gaudymas a l v i n k a. Alvinka – tai dirbtinė skardos žuvelė su kobinėliu. Prakirtus eketę, ant virvelės įleidžiama alvinka ir nuolat traukiama bei judinama, kol lydys praryja, manydamas, kad tai žuvelė. Tada ir ištraukiama.

Trečiasis būdas – žvejyba tinklu. Jis yra pats sudėtingiausias iš visų žvejojimo būdų ir reikalauja ne tik įvairių prietaisų, bet ir nemažo būrio prityrusių žmonių. Šis būdas sudėtingesnis už žvejojimą tinklu vasaros metu, todėl taip žvejoja tik prityrę žvejai – profesionalai, turintys pakankamai įvairių priemonių šiai žvejybai.

Pirmiausia žvejys parenka žvejybos vietą ir ku-

ria kryptimi bus traukiamas tinklas, kitaip tariant, nustato valkšnos vietą. Tada jo įsakymu bei nurodymu faikenomis iškertamas padačas – didelė, apie 2 m ilgio ir 1–2 m pločio keturkampė eketė. Paskui nuo jos galų einama tiesia kryptimi ir, atmatavus po septyniolika žingsnių, iškertamos mažos apvalios eketės po keturias kiekvienoje padačo pusėje.

Tos kartinės (ketvirtosios nuo padačo) vadinamos ragavonėmis. Nuo jų pasukama vinkelio kampų kita kryptimi ir vėl po 17 žingsnių atstumu viena nuo kitos iškertamos apvalios eketės (dabar jų jau daug iškertama, tiek, kaip manoma traukti tinklą, pvz., apie 250 m). Nuo ragavonių eina tokia linija ir antroje pusėje, taip jau kas 17 žingsnių po apvalią eketę. Išskirtus jų tiek, kiek reikia, pasukama vėl taip, kad visos valkšnos sudarytų keturkampį. Toje linijoje prieš padačą taip jau iškertama tokia pat, kaip ir padačas-eketė, kuri vadinama vijimka, nes per čia ištraukiamas tinklas. Šios linijos kartinės eketės vadinamos ragavonėmis. Nuo vijimkos į abi puses eina po keturias eketes ir visas valkšnas sudaro pailgą apie 250 m keturkampį.

Kai jau viskas paruošta, tinklas išmetamas už padačo išorinėje pusėje ir į padačą leidžiami abu tinklo sparnai, vadinami kumeliais (tuo pačiu vardu vadinami ir tinklo sparnų galuose įrišti panašūs į branktą pagaliai, kurių galuose įrišta po vieną, o šių galai sueina toliau į vieną virvę). Taip padaroma dėl to, kad, traukiant viena, gale išsišakojančia virve, sparnas traukiamas stačias ir eina dugnu, nes jį skandina svoriai – akmenys, o viršų iškelia plūdės – lentelės. Virvės, prištos prie abiejų kumelių, per penkis sieksnius nuo jų

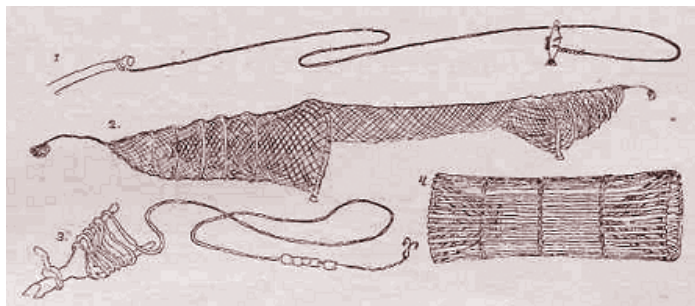
yra storos, stiprios, o toliau eina jau plonesnė virvė, prie kurios pririšta septyniolikos žingsnių ilgio kartis – virvės vadovas. Pradedant leisti tinklą po ledu, pirmiausiai kišamos kirtys: viena vienon pusėn apvaliųjų ekečių link, kita kiton. Pakišus karties galą po ledu, ji toliau varoma šake. Šakė yra su panašia kaip žambris rankena į abi puses ir pati šakė – dvipirštė, keturkampiais gana storais (apie 1–2 cm) pirštais, kurių vienas yra tiesus, o kitas užriestas išorės pusėn; šiuo užriestu pirštu graiboma virvė, o šake, pirštais apkabinant iš viršaus, stumiami bei varoma pirmyn kartis, nuolat užkabinant toliau nuo savęs ir traukiant savęs link, atsistojus prie eketės. Kad kartis stumtųsi pro kiekvieną eketę, bet nenusisuktų kur į šalį, kitas žmogus, laukdamas prie kitos eketės, kai jau pirmasis šake baigia stumti pro savo eketę, kobinių (žr. 3 pieš.), pasiėmęs už rankenų ir nusukęs smaigalį į viršų, graibo kartį, sukdamas kobinį tai vienon, tai kiton pusėn kol kartį sugauna ir pritraukia prie eketės, kad nuo jos prie kitos eketės šake stumti būtų galima vėl reikalinga kryptimi – prie trečiosios eketės, kur vėl laukia vienas su kobiniu pristumiant prie trečiosios eketės karties galą, kad vėl „sužvejojus“ ją ir stūmus prie ketvirtosios eketės – ragavonės. Taip darbas vyksta abejomis kryptimis nuo padačo, traukiant į ragavonės abu tinklo sparnus ir kartu įtraukiant į padačą ir matinį – tinklo galą, panašų į bučių, atviru plačiu galu prie sparnų ir nuo čia iki galo visiškai susmailėjančio (žr. 4 pieš.). Nuotempus iki ragavonių, pasukama kita kryptimi ir tokiu pat būdu po ledu varoma toliau – traukiamas tinklas pirmyn, nes iki ragavonių traukiama ištempiant bei išskeičiant tinklą. Dabar traukiama vėl tokiu pat būdu iki trečiosios eketės. Vyriausias žvejys visą laiką nurodinėja, įsakinėja savo pagalbininkams, nuolat prižiūri darbą abiejose linijose, kad kumeliai bei tinklo sparnai eitų lygiai, pvz., jei vienas sparnas pritraukiamas prie pirmosios arba antrosios eketės, tai ir antrasis sparnas turi būti kartu pritraukiamas antroje linijoje. Vienam kuriam nors sparnui pasilikus, žvejys įsako antram sustoti ir palaukti, kad susilygintų. Kad greičiau būtų galima susiorientuoti, viršuje yra ženklai – per sparno vidurį tarp matinio ir kumelio įrišta skripka (iš lentelės išpjauta ir į smuiką panaši, žr. 5 pieš.), o virvėje, įsukant šerių arba ašutų pluoštelį, vienodu atstumu daromi ženklai. Taip lygiai traukiami abu sparnai iki trečiųjų ekečių, nuolat prie kiekvienos eketės kobiniu graibant kartį ir stumiant šake. Pristūmus kartį prie trečiosios eketės, virvė jau traukiama per eketę paviršiu ir tuoj apsakama aplink kubiliuką (žr. 6 pieš.).

Kubiliukai yra sustatomi iš šulų (šulai ištašomi kirviu). Dugnas yra platesnis ir nuo jo į viršų kubiliukas smailėja. Abiejuose galuose – storoki dugnai, perkalti

iš išorinės pusės skersiniais, kuriuose išgręžtos didelės skylės užmaiti kubiliuką ant „širdies“ – stačio apvalaus stulpelio, kuris įtvirtintas ant labai paprastų, gremėzdiškų rogučių, į kurias išilgai įdedamos stiprios lentos – dugninė ir skersai uždedama lenta. Per ją ir per dugninės lentą iškalama keturkampė skylė ir įkalamas apvalios širdies keturkampis galas, kuris dugninės apačioje užkalamas kuoliuku, kad neišsitrauktų. Kubiliuke šonuose netoli viršaus – taip pat yra skylės, į kurias įkišama ilgoka kartis, einanti pro pat kubiliuko širdį stovinčią vertikaliai (kartis horizontalioje padėtyje). Rogiukai, kad neslystų, taip jau pritvirtinami, iškirtus šalia jų gaktinio duobutę, kur užkabinamas medinis kobinys, pririštas prie gaktinio. Apasukus tris kartus virvę aplink kubiliuką, kimba į darbą žardagonas, numetęs išsilaisvinančią virvę, barabančikas, laikantis prie kubiliuko nuolat įtemptą antrąją virvės galą, nes, sukant keturiems vyrams kubiliuką, virvė traukiasi tolyn, tad barabančiko pareiga ir yra ją traukti pirmyn, laikant ją nuolat įtemptą. Kubiliuką suka keturi vyrai, atsistoję prie karties galo po du. Sukant jiems nuolat tenka šokinėti per virvę. Keturi vyrai suka todėl, kad šis darbas yra gana sunkus. Šaltu oru šlapia virvė sušlapina ir kubiliuką, kuris apšąla. Tada ant kubiliuko šonų pilama sniego. Geriausiai sukasi atodrekyje. Žvejys nuolat prižiūri darbą ir komanduoja. Svarbu, kad tinklo sparnai būtų lygiai traukiami. Pritraukus iki ženklo arba iki kumelio, žardagonas, kurių yra du, taip pat kaip ir du barabančikai, varo kartį su šniūru (virve) tolyn, nuo išsuktos eketės vėl prie trečios, kol pasiekiami ragavonė, nuo kurios pasukama vijimkos link. Taip dirbant vienas, pasiėmęs b o l t k ą (žr. škičą), nuolat iš viršaus trenkia į ledą, taip sukeldamas didžiulį bildesį ir tuo būdu varydamas žuvį į matinį. Boltka – speciali kulikė, panaši į lėkštę (molinę apvožtą lėkštę) su buožele, kuri išskobta (kitame jos gale įkaltas kotas, už kurio nusitverus iš viršaus trenkiama į ledą). Kai prie vijimkos pasirodo kumeliai, tada jau po kelis vyrus čiumpa už virvių ir traukia į viršų. Stengiasi taip traukti, kad matinis būtų tinkamoje padėtyje. Pasibaigus virvei, traukiama už tinklo sparnų, imant tinklą saujon suspaudus kiek galima platesnį jo paviršių, kad neišplėštų.

Ištraukus matinį, tuoj išpilama ir pagal dydį rūšiuojama žuvis. Maža žuvis ir vidutinė samstoma čerpoku.

Dažniausiai žvejojant, kai reikia daugiau žmonių, jų susirenka iš apylinkės, nors ir ne visada tiek daug jų prisikviečiama. Iš seniau yra išlikęs paprotys pagalbininkams, kurie dažniausiai padeda traukti virvę, atsi-lyginti po čerpoką žuvis nuo kiekvieno valksno.

VI lentelė: 1. Palaidynė, 2. Marozas – venteris, 3. Kitokia palaidynė, 4. Vytelių bučius

(Atkelta iš 31 p.)

Rūšiuojant žuvį, jiems priklausanti dalis ir atiduodama: pasemiamas čerpokas žuvies ir supilamas į jų terbą (maišą), nes kiekvienas toks pagalininkas dažniausiai tą terbą turi pasiėmęs. Per dieną pažvejojus, dažnai kiekvienas gaudavo tiek žuvies, kad sunkokai ir į namus parsinešdavo.

Žiemos metu būdavo praktikuojama statyti ir trubicus, nors, taikant šį žvejybos metodą, nedaug žuvies pasisekdavo pagauti, o darbo būdavo gana nemažai, nes reikdavo išskirsti daug ekečių.

Pirmiausia faikena iškirsdavo vieną didesnę eketę ir tada ilga ir plona kartele, kurios smaigalį užkišdavo už trubicos kertės apačioje ir iš lengvo stumdavo nuo eketės tolyn po ledu, nustumiant vienon pusėn maždaug iki pusės trubicos ilgio arba ir daugiau, žiūrint, kokio ilgumo trubicą ir kartelė. Antrąjį trubicos galą stumdavo lygiai tokiu pat būdu į antrą pusę, kol trubicą pakankamai įtempdavo. Suprantama, kad trubicos statomos nelabai gilioje vietoje ir netoli nuo krašto. Užstačius trubicą, ežero pakraštyje, prieš trubicą, iškertama daugiau apvalių mažų ekečių beveik iki pat trubicos ir tada boltka trenkiama į vandenį ir baidoma bei vejama žuvis trubicos link. Trubicą ištraukiama kartelėmis. Šiuo būdu žvejojavo kol dar ledas nestoras, pvz., „plaštakos“ (apie 10 cm) storio ir ne storesnis kaip sprindžio dydžio, nes kitaip tokia žvejyba neapsimoka, nes daug darbo būdavo iškerant eketes. Trubicą pakartotini statydavo į tą pačią vietą.

ŽVEJŲ PRIETARAI IR METEOROLOGINIAI SPĖJIMAI

Žvejybai skirti įrankiai dirbami arba bent pradami gaminti gruodžio mėnesį, kai „Sietynas eina kartu su mėnesiu“ (mėnuliu). Visi senesni žvejai griežtai šių prietarų boja (laikosi), nes tiki, kad kitu laiku pradėjus gaminti įrankius jie bus nelai-

mingi, į juos žuvis neis, mažai tebus galima pagauti. Baigti įrankius gaminti gruodžio mėnesį nebūtina. Svarbu tik tuo laiku juos pradėti dirbti. Be to, žiūrima ir koks vėjas pučia. Pvz., nors ir būna gruodžio mėnuo, bet nepradedama dirbti, jei pučia rytų vėjas, nes jis esąs „negeras, kietas“ vėjas. Pučiant rytų vėjui ir nežvejojama; laikoma, kad jis netinkamas. Tinkamu vėju laikomas pietų ir vakarų, nes, anot senolių, šie vėjai yra „minkšti“. Šiaurės vėjas taip laikomas netinkamu, bet tinkamesnis už rytvėjų.

Manoma, kad žuvys galinčios susikalbėti. Pvz., įlindus į ventarį ar bučių vienai ar kelioms žuvis, jos pranešančios apie pavojų kitoms ir šios jau pasisaugo. Esą šiame gyvenime taip: žmonės, gyvuliai susikalba, žuvis – taip pat.

Niekada nesą galima iškelti į vandens paviršių bučiaus, ventario ar marozo, jei neketinama išimti žuvies, nes, iškėlus žuvį ant vėjo ir vėl įleidus į dugną ventarį ar marozą, žuvis atrandanti kelią per narvą atgal išlįsti, nors šiaip ir mėnesį stovėdama neišlįstų. Čia esąs kaltas vėjas, kurį pajutusi žuvis kažkuriuo būdu pamatanti išėjimą.

Patyrimas rodo, kad geriausia žvejoti, kai geras, tykus oras, kiek miglota ir smulkiai lynoja.

Blogu oru nežvejojama, nes žuvis nelenda nei į bučių, nei į kitus prietaisus.

Niekada nežvejojama audros metu, nes žuvis bijanti perkūnijos ir slepiasi – lenda į dumblą.

Vėjuotą dieną, kai smarkiai banguoja, susidrumsčia ežeras, jei tik pučia pietų ar vakarų vėjas, būna geras metas žvejoti tinklu, nes tada žuvis nesusiorientuoja ir nebebijo tinklo, nes jai esą sunku matyti sudrumstame vandenyje.

Iš ežero vandens judėjimo, išvaizdos, spalvos ir kitų požymių spėjamas oras:

Jei ežero pakraščiuose atsiranda daug putų, o ežeras yra ramus, nebanguoja – ryte bus lietaus.

Jei putas vėjas nešioja ir jas toli nuneša nuo kranto – lauk ilgo lietaus.

Kai žuvis „vaikščioja“ vandens paviršiumi, „matosi jos sparnai“ ir šoka viršun, iškišdamos galvą, – ženklas, kad bus giedra.

Kai ežere matosi ruožas ramaus vandens (tai vadinama „keliu“), kai abiejose jo pusėse banguoja vanduo, bus lietaus.

Jei žuvis daugiau plaukioja rytmečiais ir vakarais – ženklas, kad bus ilga giedra.

Kai vanduo juodas, greit bus lietaus, ir priešingai: skaidrus vanduo praneša apie giedrą.